УДК 336 (075.8)
Ш 54

В. В. ШЕХОВЦОВ
Луганський інститут МАУП

ДЕЯКІ СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Наукові праці МАУП, 2011, вип. 2(29), с.145–148

Розглянуто основні тенденції фінансових механізмів інвестиційної діяльності комерційних банків України, їх зв'язок з внутрішніми і зовнішніми чинниками економіки, що впливають на загальну інвестиційну ситуацію в країні.

В умовах переходу до ринкової економіки все більшої актуальності набувають питання інвестиційної діяльності комерційних банків. Успішне становлення цієї сфери діяльності банків поряд із становленням інфраструктури фондового ринку має величезне значення для частин ринкової економіки в Україні. Від діяльності банків на фондовому ринку виграють не тільки керівництво і акціонери, а й також їхні контрагенти і позичальники, мешканці та підприємства регіону, де функціонують банки, діяльність банків, що здійснюють операції із цінними паперами на внутрішньому і зовнішньому ринках України, комерційного банку на фондовому ринку. Банківська система є найпотужнішим механізмом акумуляції коштів порівняно з іншими сферами економіки будь-якої країни. У цьому відношенні банківські установи є своєрідними монополіями, але не виключають конкурентної боротьби. Такі монополії сприяють виникненню цілої низки інвестиційних інститутів, що значно поліпшують розвиток інвестиційної інфраструктури та підвищують сукупну ефективність інвестиційної діяльності.

Для того щоб зрозуміти ступінь впливу чинників кожного на механізми інвестиційної діяльності всіх учасників ринку капіталів і банківських установ зокрема, необхідно розглянути їх різновиди.

Схарактеризуємо деякі тенденції визначення фінансових механізмів інвестиційної діяльності комерційних банків.

Фінансові інституції переносять кошти від кредиторів до позичальників. Тим самим вони створюють фінансові інструменти – поточні й заощаджувальні рахунки. Визначальні чинники фінансового механізму інвестиційної діяльності банку поділяються на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх належать: економічна сутність банківської діяльності; фінансова політика банку. Зовнішні: *чинники державного впливу* (у свою чергу поділяються на: політичний; законодавче регулювання; інвестиційну політику держави); *ринкові чинники* (економічний розвиток; попит та пропозиція на інвестиційний ресурс; платоспроможний споживчий попит на ринках); *соціальні чинники* (мотивації індивіда як інвестора позичальника; мотивації прийняття рішень про інвестування); *інформаційний*; *часовий*; чинник *ризику*.

Інвестуючи більшість вкладів у прибуткові активи, тримаючи лише часткові резерви щодо депозитів, банки максимізують свої прибутки. І потім з цих прибутків вони можуть забезпечити додаткові послуги або зменшити плату за них для вкладників [1, *247*]. Наприклад, активи можуть бути у вигляді цінних паперів. Власники заощаджень можуть самостійно інвестувати кошти через їх купівлю безпосередньо в емітента.

Окремий власник заощаджень також може самостійно здійснювати ефективну диверсифікацію свого портфеля. Але окремо взятому потенційному інвестору-непрофесіоналу самостійно та ефективно реалізовувати всі етапи управління практично неможливо.

Тож великими перевагами для економіки є інвестування за допомогою фінансових посередників ринку як спосіб акумуляції розпорошених коштів окремих індивідуальних заощаджень. Скориставшись послугами інституціональних інвес-

© В. В. Шеховцов, 2011

торів, вкладник отримує нижчий рівень відсоткового прибутку. Проте, є ряд обставин, що пояснюють популярність фінансових інститутів: збалансування потреб власника коштів (інвестиційних та споживчих), добра диверсифікація активу; економія на масштабі вкладень [2, *2*].

Варто відзначити, що в багатьох країнах держава бере безпосередню участь в утворенні й функціонуванні необхідних у період економічних криз і нестачі інвестиційних фінансових інститутів, наприклад, банків розвитку.

Позитивна роль держави у формуванні ефективних фінансових механізмів інвестиційної діяльності українськими банками може полягати в наступному: сприяння здійсненню прозорих та об'єктивних приватизаційних процесів; створення системи стимулювання розвитку малого підприємництва; поступове системне збалансування податкового навантаження на товаровиробника тощо.

На нашу думку, функцію державного чинника впливу на фінансовий механізм інвестиційної діяльності банків можна розглядати лише в поєднанні з іншими чинниками для більш комплексного, об'єктивного відображення дійсності. Державна інвестиційна політика має перебувати в тісному взаємозв'язку із ринковими чинниками впливу на інвестиційну діяльність банків.

Для створення попиту на інвестиційний капітал з боку підприємств повинна розвиватись промисловість, яка в свою чергу має бути підтримана платоспроможним попитом на продукт виробництва з боку інших учасників ринкових відносин. Попит визначається загальним економічним розвитком держави, індикатором якого є розвиток виробничого та невиробничого секторів економіки, що визначають рівень доходів населення.

Лише за умови гармонійного поєднання та розвитку виробництва і споживання створюється платоспроможний попит з боку виробничого сектору на позичковий інвестиційний капітал. Це і є однією з передумов, за яких банківська установа може профінансувати такі інвестиції.

Томас Мальтус у своїй праці "Досвід про закон народонаселення" (1798) зазначав, що для рівномірного розвитку виробництва необхідна стабілізація одного з його чинників, тобто попиту на інвестиції. А невиробниче споживання є необхідною умовою для забезпечення безперервного процесу інвестування.

Державні витрати, на думку Мальтуса, є могутнім стимулом до інвестування. "Стимульовані інвестиції" виникатимуть тоді, коли держава розвиватиме нові виробництва та створюватиме цілі галузі, залучаючи приватні капітали. Такі витрати держава може здійснювати разом із банківськими установами у вигляді консорціумного кредиту, поділяючи і відповідальність, і прибутки.

Американський науковець Ч. Кері пропонував законодавчо, адміністративними методами, регулювати розвиток галузей, що забезпечують виробництво інвестиційних товарів, зокрема стимулювати за рахунок державних коштів винахідництво в галузі створення нових машин і механізмів, розвиток науки, підготовку кадрів, розвивати державні підприємства, де б запроваджувались у виробництво нові технології та апробовувались технічні інновації. Учений був переконаний, що економічний розвиток дуже сильно пов'язаний із політикою держави в галузі інвестиційної діяльності [3].

Крім цілеспрямованого (прямого) впливу державної політики, у галузі інвестиційної діяльності банківського сектору опосередкований, проте вагомий вплив здійснюють політична нестабільність, законодавча діяльність уряду, що породжують певні форми банківських ризиків тощо. Ця тенденція, найяскравіше спостерігається протягом 2008–2010 рр. в Україні. Ці чинники впливають на прийняття рішень банківським менеджментом щодо інвестування та напрямів і розмірів вкладень своїх активів, обсягів залучення грошових коштів. Виникає потреба в розширенні чи звуженні діяльності окремих ланок інвестиційного фінансового механізму. Так, наприклад, із розвитком банківського інвестування з'явилась тенденція до динамічного розвитку ризик-менеджменту банків, аналітики, проектного фінансування тощо. Ці ланки фінансового механізму знаходяться на стадії активного розвитку у вітчизняній банківській системі.

У зв'язку з розширенням фондового ринку та зростанням інвестиційних потреб клієнтів, банки почали пропонувати послуги андеррайтингу, управління капіталом, формування інвестиційного портфеля клієнта. Тенденції ринків впливають на прийняття рішення про інвестування для індивідуальних домогосподарств. Тобто, чим сприятливішими та менш ризиковими вони будуть, тим частіше прибутки населення прийматимуть форму інвестицій, а не заощаджень.

Надзвичайно важливим для прийняття рішень щодо інвестування є отримання повної, своєчасної та оперативної інформації щодо інших, крім інформаційного, чинників, що формують тенденції ринку. Інформаційний чинник, у свою чергу, здій-

снює вплив, наприклад, на цінову тенденцію на інвестиційні ресурси, напрями, форми та обсяги інвестування тощо. Так, у банківських установах поширилась тенденція розширення та розвитку маркетингових служб, що займалися контактами із зовнішнім середовищем та дослідженням ринків.

Банківська система України здійснює функцію інвестування та кредитування економіки і трансформує заощадження населення в інвестиції. Але в сучасних умовах сталою залишається тенденція до низького рівня капіталізації банків. Хоча, інші підприємства також при прямому інвестуванні приймають на себе істотну частину ризиків і зазнають значних витрат з оцінювання фінансових активів та їх емітентів. При непрямому інвестуванні визначальну роль у цьому процесі відіграють фінансові посередники, які забезпечують переміщення коштів від кредиторів до позичальників та зменшують ризики, проте значно збільшують витрати, пов'язані з інвестуванням коштів, на послуги інфраструктури тощо.

Отже зазначимо, що фінансові інститути переважно виступають посередниками в інвестиційному процесі. Проте, на нашу думку, банківські установи можуть успішно функціонувати на ринку також у ролі прямих інвесторів.

Розвиток фінансових ринків диктує нові вимоги до інвестиційної діяльності комерційних банків. Зокрема, сучасні ринкові тенденції роблять необхідними: а) диверсифікацію діяльності комерційних банків, що може бути осягнена завдяки розширенню інвестиційних операцій банків; б) посилення впливу фінансового капіталу на інвестиційні процеси в економіці, що зумовлюється зростанням обсягів промислового капіталу, який перерозподіляється та реінвестується через банківські установи; в) диференціювання джерел доходів банків з метою запобігання реалізації ризиків; г) розширення сфери надходжень капіталу через розширення клієнтської бази, що досягається шляхом надання нових видів послуг, зокрема інвестиційних.

Участь банку в інвестиціях – це здійснення банком інвестиційного кредитування, проектного фінансування, надання андеррайтингових послуг, довірчого управління коштами тощо.

Власне інвестування банк може здійснювати у розширення своєї діяльності, участь у спільних проектах, участь у статутних капіталах інших підприємств, придбання цінних паперів в інвестиційний портфель та до погашення тощо. Від встановлення пріоритетів в обсягах та напрямах інвестиційної діяльності комерційного банку залежить формування її фінансового механізму та зміни в його організації. Пріоритети, у свою чергу, змінюються залежно від зміни тенденцій, що мають вплив на банківську інвестиційну діяльність та, відповідно, опосередковано впливають на фінансовий механізм інвестиційної діяльності комерційного банку. Розвиток та зміна тенденцій відбуваються доволі динамічно, тож відстежити їх та вчасно відреагувати буває дещо складно. Спостерігається закономірна тенденція універсалізації діяльності банків, що знаходить свій прояв у різних формах. Використовуючи зарубіжний досвід, необхідно зробити його придатним до застосування у вітчизняній банківській практиці.

Так, у світовій практиці фінансовий капітал об'єднує рух раніше відокремлених форм банківського і промислового капіталу. Зауважимо, що концентрація і централізація виробництва в умовах ринкової економіки супроводжується і концентрацією коштів, що неминуче приводить до різкого зростання ролі комерційних банків. З часом відбувається перехід кількості в якість – різко зростає концентрація і централізація банківського капіталу. Таким чином утворюються банківські монополії, що принципово змінюють роль банків, їх взаємини з промисловістю, характер здійснюваних при цьому операцій. Банки переходять до систематичного кредитування певних галузей і підприємств, до довгострокових вкладень у їх основний капітал, що неминуче веде до зближення економічних інтересів представників банківського і промислового капіталу.

Суб'єкти економіки потребують додаткових фінансових ресурсів та прагнуть співпрацювати з банками. Банківські установи, у свою чергу, повинні сформувати адекватний цим тенденціям фінансовий механізм, що забезпечував би здійснення інвестиційних операцій банком та задовольняв потреби в інвестиційному капіталі суб'єктів підприємницької діяльності. Крім того, трансформація механізму та розширення сфери інвестиційної діяльності банків мають бути покликані поліпшити якість активів самої установи.

Література

1. *Banking* Institutions in Developing Markets. – L., 1998.
2. *Keynes J. M.* The Applied Theory of Money. – London, Basingstocke: Macmillan for the Royal econ. soc., 1971. – 390 p.
3. *Блауг М.* Экономическая мысль в ретроспективе / М. Блауг. – М.: Ин-т новой экономики, 1999. – 785 с.

Визначення фінансового механізму інвестиційної діяльності комерційних банків відбувається залежно від багатьох факторів економічного розвитку України в цілому. Останнім часом спостерігається тенденція централізації банківського капіталу. Банки переходять до систематичного кредитування певних галузей і підприємств, до довгострокових вкладень у їх основний капітал, що веде до зближення економічних інтересів представників банківського і промислового капіталу.

Определение финансового механизма инвестиционной деятельности коммерческих банков происходит в зависимости от многих факторов экономического развития Украины. В последнее время наблюдается тенденция централизации банковского капитала. Банки переходят к систематическому кредитованию определенных отраслей и предприятий, к долгосрочным вложениям в их основной капитал, что ведет к сближению экономических интересов представителей банковского и промышленного капитала.

Determination of financial mechanism of investment activity of commercial banks takes place depending on many factors of economic development of Ukraine. Lately there is a tendency of centralization of bank capital. Jars pass to the systematic crediting of certain industries and enterprises, to the long-term investments in their fixed assets, that conduces to rapprochement of economic interests of representatives of bank and industrial capital.

Надійшла 23 лютого 2011 р.